

Леся АЖНЮК

Національна академія наук України

Лінгвістична експертиза в Україні: типологія та основні завдання

Лінгвістична експертиза – це спеціалізоване мовознавче дослідження текстових матеріалів та інших мовних об'єктів для з'ясування питань, що можуть мати юридичні наслідки. Слово, сказане або написане за певних обставин, стає дією, яка має юридичні наслідки: оголошення пари подружжям, присяга, визнання або невизнання вини, вирок, текст закону або правочину тощо. Конфліктні ситуації також зазвичай „одягнені” в мовний матеріал. Від здатності аргументовано розкрити зміст того чи іншого висловлення може залежати рішення суду. Пошук відповідей на питання, що постають у ході слідства й судового розгляду, часто потребує спеціальних лінгвістичних знань.

Об'єктами лінгвістичного експертного дослідження є усний або писемний текст як складник відповідного дискурсу, комунікативна норма, яка виводиться на підставі існуючих дискурсивних практик, її варіювання і юридично релевантні відхилення від неї. Юридичні норми також фіксуються у відповідних текстах, які можуть бути об'єктом лінгвістичної експертизи. Напрацювання лінгвоекспертної практики підсумовує лінгвістична експертологія – один із напрямків прикладної лінгвістики, завданням якого є вироблення методологічних принципів застосування спеціальних лінгвістичних знань у юридичній сфері.

На початку нового тисячоліття використання лінгвістичної експертизи в судочинстві в більшості країн помітно зросло. Українські адвокати, судді, працівники правоохоронних органів також дедалі частіше вдаються до послуг мовознавців¹. Серед різновидів експертиз із використанням лінгвістичних знань найтривалішу історію в Україні має авторознавча експертиза, яка встановлює, хто автор тексту і за яких обставин цей текст створено. Однак потенційне коло

¹ Див., зокрема Л. Голетіани, *О развитии юридической лингвистики в России и Украине* [в:] „Studi Slavistici”, VIII (2011), с. 241–262 <http://www.fupress.net/index.php/ss/article/viewFile/10532/9933> [24.02.2015]; Т. Литвин, *Можливості судово-лінгвістичної експертизи на початку XXI ст.* [в:] „Право України”, № 1, 2001, с. 110–113.

можливостей у застосуванні лінгвістичних знань при розв'язанні юридичних завдань незрівнянно ширше.

Науково-експертна, методологічна і теоретична робота з лінгвоекспертології зосереджена в Україні в державному підприємстві „Українське бюро лінгвістичних експертиз”, заснованому в 2005 р., що входить до складу Національної академії наук України. Пропонуємо огляд основних типів лінгвоекспертних досліджень, потребу в яких засвідчила юридична практика минулого десятиліття.

I. Значний масив складають експертизи, в яких досліджуються спірні інтерпретації текстів, що мають юридичні наслідки: нормативних актів, контрактів, договорів, офіційного листування, заповітів, розписок і т. ін. Слід наголосити, що експерт-лінгвіст не тлумачить юридичну норму, а встановлює, яка з альтернативних інтерпретацій спірного тексту або його елементів має лінгвістичні підстави². Не менш важливим завданням при цьому є аргументоване відхилення іншої інтерпретації. Такі дослідження об'єднуються під назвою „експертизи у справах про документальні спори”. Запитання, що виносяться на розгляд експерта, можна формулювати у вигляді лінгвістичних задач (іноді – з кількома невідомими). Завдання експертизи – запропонувати для кожної задачі однозначний лінгвістичний розв'язок. Наведемо декілька прикладів формулювання таких задач:

- Чи пов'язані елементи тексту нормативного акта (слова, вислови, композиційні частини) за змістом?
- Чи дає наданий для дослідження текст лінгвістичні підстави характеризувати його як текст документа певного жанрового різновиду (розписки, договору, заповіту; листа-повідомлення про розірвання договору; листа-відповіді, який містить аргументовану відмову тощо)?
- Чи містить текст договору вказівку на певну подію (наприклад, на отримання грошей позичальником) як на таку, що вже відбулася? Які саме мовні засоби вказують на це?
- Чи можна з тексту договору встановити: (1) час з якого договір набув чинності?, (2) час повернення позики?, (3) послідовність описуваних у тексті подій?, (4) як співвідносяться в часі події, описані в текстах юридично пов'язаних документів?, (6) які саме мовні засоби використано для вказівки на ці (або інші) юридично важливі обставини?

Нерідко об'єктом дослідження стає значення фахових термінів, зокрема тих, що зазнають модифікацій під впливом контексту або з інших причин, перекладних термінів, термінів-неологізмів. Лінгвістичного діагнозу може потребувати питання, в якій якості використовується слово в певному контексті: як фаховий термін чи як нетермінологічне словесне позначення. Спірні інтерпретації текстів виникають також через різні тлумачення змістових і граматичних зв'язків

² Детальніше див. Л. А ж н ю к, *Лінгвістичне підґрунтя юридичної визначеності* [в:] „Мовознавство”, № 5, 20013, с. 69–83.

у тексті, значення абревіатур (наприклад, *у. о.*), службових слів (наприклад, складений сполучник *та/або*, слово *тощо*, вираз *і. т. ін.*), уживання розділових знаків, складних синтаксичних конструкцій тощо.

Об'єктом експертизи може бути текст перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Характерний приклад: в англійському тексті контракту вживається вираз *arbitration panel*; експерт-юрист стверджує, що його значення тотожне значенню виразу *arbitration tribunal*. На цій підставі робиться висновок, що *arbitration panel*, так само як і *arbitration tribunal*, може бути не тільки колегіальним, але й одноосібним органом. Для розв'язання спору на розгляд експерта-лінгвіста винесено низку питань: 1) яке значення має англійське слово *panel* у складі юридичного терміна *arbitration panel*? 2) чи є англійські терміни *arbitration panel* та *arbitration tribunal* тотожними за змістом і чи можуть ці терміни вживатися як взаємозамінні в офіційно-діловому тексті або в перекладі офіційно-ділового тексту?, 3) чи завжди слово *panel* у складі юридичного терміна *arbitration panel* вказує на колегіальний орган?; якщо ні, то в яких випадках воно вказує на орган, який не є колегіальним, а складається з одної людини? Лінгвістична експертиза дає аргументований висновок, що вирази *arbitration panel* та *arbitration tribunal* не можуть вживатися як взаємозамінні в офіційно-діловому тексті, а слово *panel* у складі юридичного терміна *arbitration panel* вказує на колегіальний орган.

II. З розвитком громадянського суспільства зростає суспільна вага юридичного поняття „права людини”, дедалі частіше слухаються судові справи із захисту таких немайнових прав, як честь, гідність і ділова репутація, в яких інтерпретація фактів мовлення стає визначальною. Такі справи ілюструють глибинний юридичний конфлікт між правом на свободу слова, як однієї з найважливіших громадянських свобод, і правом на повагу до честі, гідності й ділової репутації, яке гарантують кожному громадянину стаття 28 Конституції України і статті 297 і 299 Цивільного кодексу України. Праву на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань відповідає обов'язок не поширювати про особу недостовірну інформацію та таку, що ганьбить її гідність, честь чи ділову репутацію. Лінгвістична експертиза має мовознавчими методами встановити, чи перейдено „межу дозволеного”, і досліджує текст у проекції на відповідні юридичні приписи.

Аналіз текстових матеріалів у справах про захист честі, гідності й ділової репутації вимагає висвітлення специфічного кола питань. Об'єктом такого експертного дослідження найчастіше стають тексти ЗМІ. Для з'ясування підстав юридизації конфліктного тексту, потрапляння або непотрапляння відповідних елементів аналізованого тексту в площину правового регулювання важливе значення має кваліфікація поданої в тексті негативної інформації як фактологічної (твердження) або суб'єктивно-оцінної (суб'єктивна думка, припущення, оцінне судження). Відповідно до закону України „Про інформацію” (ст. 30), оцінними судженнями є „висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені

як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири)”. Оцінні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості. Твердження зазвичай передбачає можливість верифікації, тобто оцінку істинності наведених відомостей, а відтак передбачає відповідальність мовця за зміст твердження³. Оскільки оцінки можуть вільно поширюватися в суспільстві, за умови, якщо вони коректно висловлені, діагноз лінгвіста стає вагомим аргументом у руках захисту або обвинувачення.

Методологічною основою експертного дослідження публічного тексту є такі вихідні презумпції: 1) осмисленість конструювання тексту (що дає підставу відхиляти припущення про „випадковість” наявних у ньому пресупозицій, розставлених логічних акцентів, причинно-наслідкових та інших змістових зв’язків тощо) і 2) осмислене і адекватне сприйняття тексту адресатом (що дає підставу відхиляти аномальні інтерпретації й викривлені смисли, породжувані психічною своєрідністю або нестандартністю інтерпретатора, його фонових знань і комунікативних очікувань). Юридично релевантними є текстова прив’язаність інформації до конкретної особи-референта, локалізація цієї інформації на шкалі „негатив – позитив”, а також форма подання такої інформації: твердження чи оцінне судження, тобто фактологічна інформація чи суб’єктивна думка. Практика лінгвістичних експертиз показує, що в конфліктних текстах оцінна й фактологічна інформація в багатьох випадках тісно переплітаються. Весь „негатив” може зосереджуватися в оцінках, при цьому фактологічні сегменти інформації можуть бути нейтральними.

Негативна інформація про особу може подаватися в тексті непрямым чином: описово, завуальовано, імпліцитно. Вказівка на конкретну особу може бути дистантною, а змістові зв’язки між відповідними частинами тексту не завжди прозорими та однозначними. У таких випадках доводиться встановлювати, чи стосується певна інформація особи N, а якщо стосується, то чи є вона твердженням, чи оцінним судженням. При аналізі юридично релевантних сегментів тексту, зокрема щодо особи, якої стосується негативна інформація, часто доводиться залучати до аналізу інші, пов’язані тексти, апелювати до „фонових знань” адресата. У деяких випадках предметом аналізу стає сам характер інформації про особу – одна сторона може кваліфікувати її як негативну, друга – як нейтральну.

Якщо інформація про особу подається в брутальній, принизливій або непристойній формі (не залежно від модального статусу висловлення: твердження чи оцінне судження), автор такого висловлення також відповідальний перед законом. Завданням експерта-лінгвіста є виявлення в тексті сфер перетину лінгвістичних концептів „брутальність”, „непристойність” і „принизливість”, з одного

³ Див. А. Баранов, *Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика*, Москва 2009, с. 32.

боку, і їхніх юридичних поняттєвих корелятив, з другого. Дослідження прагма-лінгвістичної сутності цих концептів показує, що хоча індивідуальна реакція конкретного слухача на висловлення може бути різною, проте соціально-мовний контекст брутальності чи непристойності є відносно константною величиною. Словесне заперечення цінності честі й гідності конкретного індивіда в брутальній, непристойній або принизливій формі є порушенням етичного табу, відхиленням від соціально прийнятного коду спілкування і сприймається як деструктивна дія як з погляду суспільної моралі, так і з погляду закону. Однак для того, щоб визнати публічно сказане слово, образно кажучи, підсудним, тобто щоб кваліфікувати його як дію, яка має юридичні наслідки, необхідно довести, що в цьому слові морально-етичні табу перетинаються з окресленою в законі диспозицією юридичної норми.

Автори конфліктних публічних текстів рідко використовують табуйовану лексику. Проте завдавати моральних (а інколи й фізичних) страждань можуть не тільки нецензурні слова й вирази. Тому лінгвістична діагностика брутальності, непристойності, принизливості зазвичай не обмежується лексико-семантичною характеристикою компонентів висловлення, а потребує аргументації із залученням усього інструментарію прагмалінгвістики. Лише послідовне врахування всіх комунікативно вагомих факторів, а саме, мовця, адресата, їх фонових знань, контексту, конситуації, комунікативних намірів і очікувань учасників мовленнєвого акту і т. ін. дає лінгвістичні підстави аргументовано діагностувати „непристойність”, „брутальність” або „принизливість” у тексті, який не містить формально табуйованих мовних елементів.

III. У справах про заклики до протиправних дій: насильницької зміни державного ладу, зміни державних кордонів тощо, – експертиза має встановити, (1) чи містить текст заклики і (2) який зміст цих закликів. Крім прямих засобів вираження заклику існують численні мовленнєві прийоми їх маскування, зумовлені намаганням автора тексту уникнути кримінальної відповідальності за порушення закону. Заклики нерідко подаються у вигляді змістових імплікацій. Це створює ілюзію відсутності прямого заклику, оформленого в традиційних формах його вираження, таких як дієслово у формі наказового способу та використання інших імперативних конструкцій. З другого боку, змістові імплікації виступають знаряддям мовленнєвої маніпуляції, що є одним із найбільш ефективних прийомів прихованого мовленнєвого впливу на свідомість. Лінгвістична діагностика заклику ґрунтується на презумпції осмисленого конструювання тексту його автором і адекватного сприйняття цього тексту його адресатом. Вона вимагає підтвердження або спростування вихідного припущення про цілеспрямоване конструювання текстового матеріалу, орієнтованого на досягнення комунікативного ефекту заклику. Теорія лінгвістичних експертиз постійно вдосконалює методи виявлення маніпулятивних стратегій у текстах різного комунікативного спрямування, що дає змогу ефективно діагностувати юридично важливі явища як на поверхневому, так і на глибинному змістових рівнях.

IV. У справах про погрози і шантаж завданням лінгвістичної експертизи є виявити саму наявність погрози і встановити в чому полягає її зміст. З лінгвістичного погляду діагностика цих мовленнєвих правопорушень передбачає наявність в тексті таких комунікативних елементів: (1) спонуки до вчинення адресатом певної дії, (2) вказівки на неприємності, які очікують адресата в разі непокори, (3) існування між елементами (1) і (2) причинно-наслідкового зв'язку. Зазначені елементи можуть експлікуватися на рівні поверхневої змістової структури тексту, або імплікуватися в глибинних прошарках змісту. У багатьох випадках щоб правильно діагностувати комунікативний статус висловлення, тобто провести грань між епатажними висловленнями, порушеннями мовного етикету (такими як хамство, прокльони і т. ін.), з одного боку, і погрозою, з другого боку, потрібні спеціальні лінгвістичні знання. Об'єктом лінгвістичного дослідження у цих справах часто стають аудіозаписи розмов, зокрема, телефонних, тексти SMS-повідомлень, а в деяких випадках – письмові свідчення очевидців⁴. Практика лінгвістичних експертиз і пов'язані з нею теоретичні дослідження показують, що встановлення факту погрози має спиратися не на суб'єктивне сприйняття певного висловлення його адресатом, а насамперед на об'єктивну реальність тексту. Приклад: учасник судового засідання дозволив собі неввічливі висловлення щодо судді. Суддя, бажаючи покарати грубіяна, подав на нього позов із звинуваченням у погрозах. Об'єктом лінгвістичного дослідження стали протокол та аудіозапис судового засідання. Аналіз цих текстів показав, що висловлення відповідача не можуть бути співвіднесеними з мовленнєвим актом „погроза”, хоча ці висловлювання могли б стати підставою для покарання за неповагу до суду.

V. Специфіка експертизи діалогічного тексту (записи розмов та переговорів, обмін СМС-повідомленнями тощо) полягає в тому, що значна частина інформації, якою оперують співрозмовники, не набуває прямого словесного вираження і перебуває в підтексті. Оскільки співрозмовники спираються на значний обсяг спільних фонових знань і виходять з відомих їм комунікативних пресупозицій, вони часто використовують еліптичні конструкції, осіб або географічні об'єкти називають не їх власними назвами, а вживають займенникові позначення і т. ін. Це ускладнює розуміння тексту невтаємниченим слухачем і стає на заваді його ефективного використання як доказу в судовому засіданні. Для аргументованого підтвердження або спростування наявності в такому тексті тих чи інших змістових елементів потрібний фаховий лінгвістичний аналіз. Завданнями цього типу експертиз є виявлення висловлень, які спонукають адресата до вчинення певних дій (наприклад, у справах про шахрайство), ідентифікація осіб, які називаються в тексті непрямим способом, оприявлення прихованих засобів

⁴ Свідчення очевидців зазвичай не вважаються достатнім мовним матеріалом для повноцінної лінгвістичної експертизи, але можуть бути використані як додатковий фактичний матеріал.

мовленнєвого впливу і т. ін. Специфічними об'єктами дослідження є інтонація та значення жестів, що супроводжують або замінюють словесні засоби вираження в потоці спонтанного мовлення.

VI. Об'єктом експертизи в справах **про введення в оману** є переважно тексти реклами, інструкцій до товарів та лікарських засобів, маркування, текстових матеріалів на етикетках, упаковці і т. ін. Мовне оформлення таких текстів регламентується рядом нормативних документів, що захищають права споживачів. Характерним завданням в експертизах цього типу є виявити текстові елементи, які не відповідають диспозиції юридичної норми, зокрема: встановити, чи містить текст реклами лікарського засобу вказівку на те, що лікувальний ефект від застосування препарату є гарантованим, встановити, чи містить рекламний текст заклик вживати препарат *N* задля профілактики, встановити, чи є в текстовому матеріалі лінгвістичні передумови для двозначного тлумачення якихось його елементів або двозначного тлумачення вислову в цілому і т. ін.

VII. Завданням лінгвістичної експертизи в справах **про розпалювання між-національної ворожнечі** є зазвичай виявлення слів і висловів, що вказують на негативне ставлення до представників певної етнічної (расової, релігійної) групи, інформації про вищість однієї етнічної (расової) групи над іншими, закликів до насильства щодо представників певної етнічної (расової, релігійної) групи тощо.

VIII. Великий за кількістю масив складають **експертизи документальних записів власних назв**. Документальний запис власної назви є юридичним ідентифікатором. У багатьох юридичних процедурах (встановлення родинних стосунків, підтвердження майнових прав, отримання громадянства тощо) навіть мінімальне орфографічне розподібнення записів власної назви ускладнює або унеможлиблює ідентифікацію осіб, географічних назв, об'єктів тощо. У багатьох випадках розбіжності в документальних записах тієї самої назви одною мовою або їх невідповідності в записах різними мовами репрезентують регулярні для практики документування явища. Основними чинниками, що зумовлюють виникнення внутрішньомовних і міжмовних варіантів тієї самої власної назви є:

- 1) відображення в документальних записах діалектних і говіркових рис (наприклад, *Горянич – Горанич, Бурак – Буряк, Вінський – Винський*),
- 4) міжмовна орфографічна інтерференція в умовах контактного білінгвізму (українсько-російська і російсько-українська, приклади: *Біловіл – Беловол, Ілленко – Ильенко*);
- 2) адаптація іншомовних імен до української (російської, литовської і т. ін.) етномовної традиції (наприклад, *Марк – Марко, Олександр – Шандор, Олег – Олеґс*),
- 5) зміна національних орфографічних норм (наприклад, *Вячеслав – В'ячеслав*; рос. *Плесов – Плёсов*, пор. укр. *Плесов – Пльосов*);
- 3) відмінності утворення чоловічих і жіночих форм прізвища та імені по батькові в національних етномовних традиціях (наприклад, *Габулявічюс*

– *Габулявічене – Габулявічюте, Искандар кизи – Искандар огли, Чорней – слов. Čornejova*)⁵;

- 6) варіативність національної орфографічної норми (наприклад, *Миколович – Миколайович, рос. Анатолиевич – Анатольевич, Мамедович – Мамед огли*);
- 7) зміна транслітераційних норм (наприклад, *Yuiy – Yurii, Stavyrtskyi – Stavitskiy – Stavitski, Oleh – Oleg*),
- 8) застосування різних правил і принципів міжмовного перетворення (транскрипція, транслітерація, етимологічна реконструкція, комбінований переклад, наприклад: *Біловіл – рос. Биловил, Беловол* та ін.

В українській, російській та багатьох інших ономастичних традиціях деякі особові імена мають по декілька офіційних варіантів (наприклад, *Євдокія – Явдоха, – Вівдя, Олексій – Олекса*). Літературні варіантні ряди в різних мовах кількісно і якісно не збігаються, тому інколи кожний офіційний варіант особового імені в одній мові має в іншій мові єдиний варіантний відповідник, а інколи офіційній формі імені в одній мові відповідають в іншій мові декілька літературних варіантів. З практики лінгвістичних експертиз відомі численні випадки фіксації в документах однієї особи відмінних варіантних записів особового імені та похідних від них форм імені по батькові, що виникли внаслідок сплутування варіантних пар при міжмовному перетворенні імені. Сучасна ідентифікація таких записів ґрунтується на їх співвіднесенні з типовими дериваційними явищами в межах національних ономастичних систем.

Порівняно з європейськими мовами, в іменах, пов'язаних з арабською, в'єтнамською, китайською та іншими національними традиціями, відмінності записів можуть бути зумовлені не тільки способами передаванням на письмі окремих звуків або літер, але й особливостями структури та компонентного складу власної назви (особлива послідовність елементів імені, використання в складі імені артиклів, постфіксів, ініціальних позначень і т. ін.). Варіативність документальних записів компонентів власного імені ускладнює юридичну ідентифікацію цих документів як таких, що належать тій самій особі. Лінгвістична аргументація ідентичності записів власних назв у різних документах однією або різними мовами вимагає обґрунтування причини виникнення розбіжностей і підтвердження регулярного характеру такої трансформації оніма в мовній практиці. Додатковими фактологічними опорами для висновку експерта можуть бути час і місце видачі документа та національна належність носія імені. У багатьох випадках завданням лінгвістичної експертизи є не лише встановити ідентичність записів власної назви, але й визначити нормативну форму запису українською, англійською або іншою мовою.

ІХ. У справах про забезпечення охорони товарного знака експертиза власних назв зазвичай пов'язана із встановленням подібності власних назв до ступеня

⁵ Б. А ж н ю к, *Переклад і міжмовна ідентифікації власних імен* [в:] Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство, Київ 2012, с. 228–236.

сплутування, з одного боку, або їх несхожості, з другого. Характерні питання в експертизах цього типу такі: Чи є лінгвістичні підстави вважати словесні позначення „NN1” та „NN2” схожими до ступеня сплутування? Якщо так, то які саме ознаки дають підстави вважати їх схожими до ступеня сплутування? Чи мають словесні позначення „NN1” та „NN2” спільний асоціативний фон? Якщо так, то які саме асоціативні ознаки є спільними для словесних позначень „NN1” та „NN2”?

З кожним роком коло можливостей і завдань лінгвістичної експертизи розширюється. Цьому сприяють теоретичні дослідження з лінгвістичної експертології, зокрема вдосконалення спеціалізованих методик по різних типах експертиз, розробка критеріїв експертної об’єктивації досліджуваних явищ, розробка методів дослідження прийомів та засобів прихованого мовленнєвого впливу, мовленнєвих маніпуляцій тощо⁶.

Лінгвістична експертиза вирішує специфічне коло завдань, співвідносних з диспозицією юридичної норми. Спираючись на досягнення теоретичного мовознавства вона має дати аргументовані відповіді на недвозначно сформульовані питання. Таке дослідження потребує спеціального інструментарію і має вибудовуватися на прийнятних для права лінгвістичних аргументах. Відзначаючи дедалі ширше використання досягнень лінгвістичної теорії для прикладних потреб юриспруденції доречно процитувати Пітера Хартмана: „Якщо вважати, що наука про мову має надавати свої висновки для якомога ширшого застосування для потреб суспільства, тоді варто ввести дуже важливе нове поняття „доступна технологія”. Це не означає, що інша технологія гірша, ніж доступна, це означає, що справжня наукова теорія має бути викладена так, щоб не спеціалісти й не теоретики могли успішно користуватися цією теорією та її висновками”⁷. Лінгвістична експертологія і лінгвоекспертна практика постійно вдосконалюють нові, доступні технології застосування лінгвістичних знань у юридичній сфері. Водночас постійно розширюється й коло можливостей їх застосування. Цьому сприяє вдосконалення спеціалізованих методик з різних типів експертиз і розробка критеріїв експертної об’єктивації досліджуваних явищ.

ЛІТЕРАТУРА

- Ажнюк Б., *Переклад і міжмовна ідентифікації власних імен* [в:] Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство, Київ, 2012, с. 228–236.
- Ажнюк Л., *Лінгвістична експертиза: статус і методологічні презумпції* [в:] „Мовознавство”, № 3, 2012, с. 47–64.

⁶ Л. А ж н ю к, *Лінгвістична експертиза: статус і методологічні презумпції* [в:] „Мовознавство”, № 3, 2012, с. 47–64.

⁷ H. Parret, *Discussing Language*, The Hague–Paris 1974, p. 136.

- Ажнюк Л., *Лінгвістичне підґрунтя юридичної визначеності* [в:] „Мовознавство”, № 5, 2013, с. 69–83.
- Баранов А., *Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика*, Москва 2009.
- Голетиани Л., *О развитии юридической лингвистики в России и Украине* [в:] „Studi Slavistici”, VIII (2011), с. 241–262 <http://www.fupress.net/index.php/ss/article/viewFile/10532/9933> [24.02.2015].
- Литвин Т., *Можливості судово-лінгвістичної експертизи на початку XXI ст.* [в:] „Право України”, № 1, 2001, с. 110–113.
- Parret P., *Discussing Language*, The Hague–Paris 1974.

LINGUISTIC EXPERT EXAMINATION IN UKRAINE: TYPOLOGY AND MAJOR TASKS

Linguistic expert examination is a kind of specialized linguistic research of textual materials or other linguistic objects undertaken to clarify issues that have juridical consequences. The paper gives an overview of the major types of forensic linguistic research performed by experts from the Ukrainian Bureau for Linguistic Expert Examination (National Academy of Sciences of Ukraine) over the recent decade. These types are as follows: 1) expert examination of disputed juridical documents, 2) expert examination in cases of protection of personal dignity and business reputation, 3) expert examination of appeals of illegal actions and violence, 4) expert examination in cases of threats and blackmail, 5) expert examination of dialogical texts (recordings of spontaneous speech, SMS messages, interrogation reports etc), 6) expert examination in cases of fraud, 7) expert examination in cases of stirring up interethnic hostility, 8) expert examination of documentary records of personal names, place names, other proper names, and 9) expert examination in cases of protection of a registered trademark. It is argued that a combination of semantic, structural and linguopragmatic approaches is a solid methodological foundation for competent expert investigations that serve as evidence in legal proceedings.

Key words: applied linguistics, juridical linguistics, forensic linguistics, linguistic expert examination, linguapragmatics, performative utterance, speech act theory, proper name Romanization.